

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ	
ПРИМЉЕНО:	07.05.13
ОРГ. ЈЕД.	09 БР. 09/1.675/13

KOMISIJA ZA OCJENU PODOBNOSTI TEME I
KANDIDATA ZA IZRADU DOKTORSKE DISERTACIJE
"FILOLOŠKE I METODIČKE VRIJEDNOSTI UDŽBENIKA LATINSKOG JEZIKA U
BOSNI I HERCEGOVINI OD 1918. DO 1941. GODINE"

kandidatkinje mr Sanje Ljubišić

NASTAVNO-NAUČNOM VIJEĆU
FILOLOŠKOG FAKULTETA
BANJA LUKA

IZVJEŠTAJ

o ocjeni podobnosti teme i kandidata za izradu doktorske disertacije:
*"Filološke i metodičke vrijednosti udžbenika latinskog jezika u Bosni i Hercegovini
od 1918. do 1941. godine"*

kandidata mr Sanje Ljubišić

Na osnovu člana 71. Zakona o visokom obrazovanju („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 73/10, 104/11 i 84/12) Nastavno-naučno vijeće Filološkog fakulteta, na sjednici održanoj 11. 04. 2013. godine imenovalo je Komisiju u sljedećem sastavu:

1. dr Pavao Knezović, redovni profesor za Latinski jezik i rimsku njiževnost, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, predsjednik
2. dr Slobodanka Prtija, docent na predmetu Latinski jezik, Filozofski fakultet u Banjoj Luci, član
3. dr Sanja Radanović, docent na Filološkom fakultetu u Banjoj Luci, član

Na osnovu uvida u podnesenu dokumentaciju, Komisija podnosi sljedeći

IZVEŠTAJ

1. Biografski podaci, naučna i stručna djelatnost kandidata

Mr Sanja Ljubišić rođena je 1970. godine u Sisku, Hrvatska.

U periodu od školske 1991/92. godine studirala je klasičnu filologiju na Odeljenju za klasične nauke Filozofskoga fakulteta Univerziteta u Beogradu, gdje je 1996. godine i stekla zvanje diplomirani klasični filolog.

Godine 1998. bila je na stručnom usavršavanju na McGill University, Montreal, Canada.

Nakon završenog postdiplomskog studija na Odeljenju klasične nauke, na Filozofskom fakultetu u Beogradu izradila je i odbranila 2003. magistarski rad: „*Recepcija Tacitovih Anala kod srpskih i hrvatskih prevodilaca*“.

Od 1997. do 2003. godine radila je kao asistentkinja na Filozofskom fakultetu u Banjoj Luci, na predmetu Latinski jezik.

Od 2003. godine radi kao viša asistentkinja na predmetu Latinski jezik, na Odsjeku za istoriju i latinski jezik Filozofskog fakulteta u Banjoj Luci. Također je angažovana na Odsjeku za italijanski jezik i književnost, Odsjeku za francuski jezik i književnost na predmetu Latinski jezik, te na Odsjeku za filozofiju istog fakulteta na predmetima Latinski jezik i Grčki jezik.

Iz područja prijavljene teme, kandidatkinja je objavila 4 naučna rada, 4 stručna rada, 3 prikaza, te je s priložima učestvovala u 3 projekta, jednom okruglom stolu kao i jednom međunarodnom seminaru.

1. Objavljeni radovi i referati:

a) Naučni radovi:

1) *Tacit – rimski istoričar i veliki stilista*, Radovi Filozofskog fakulteta u Banjoj Luci 6 (2003) 213-227;

2) *Odnos tradicije i savremenosti u prevodima Tacitovih Anala*, Filozofski fakultet u Banjoj Luci, Naučni skup, knjiga 5, tom I *Tradicija i savremenost*, (2004) 315-324;

3) *Savremenost antičke basne*, Naučni skup: *Savremeni trenutak književnosti za decu u nastavi i nauci*, Učiteljski fakultet u Vranju, 8. maja 2009. godine 165-172;

4) *Latinski jezik Bosne Srebrene*, Radovi Filozofskog fakulteta u Banjoj Luci (2012).

b) Stručni radovi:

1) *Značaj, uloga i cilj učenja latinskog jezika*, Naučni skup: *Nauka i nastava na univerzitetu*, Filozofski fakultet Pale, 17-18. maja 2008. godine, knjiga 3/1 Pale (2009) 157-163;

2) *Hermina Gantert klanjateljica krvi Isusove otvaranjem škole i sirotišta promijenila život u Banjaluci*, novinski članak u novinama Blic br. 4729, Banja Luka 12.

aprila 2010. godine, (nastao na osnovu rada *Hermina Gantert*, u okviru projekta *Banja Luka- znamenite žene u prošlosti grada*, 2009.

3) *O latinizmima i njihovoj upotrebi u jeziku dnevne štampe*, Naučni skup: *Nauka i politika*, Filološke nauke, Zbornik radova sa naučnog skupa (Pale, 22-23 maj 2010) knjiga 5/1 231-237;

4) *Učitelj u balkanskim kulturama kroz vjekove*, Naučni skup:, Učiteljski fakultet u Vranju, mart, 2011. godine

c) Učešća na projektima i seminarima:

1) u radu okruglog stola *Rod i jezik*, 21.aprila 2008.godine u Banjoj Luci;

2) na projektu: *Banja Luka- znamenite žene u prošlosti grada*, 2009. godine;

3) na projektu: *Modernizacija nastavnih sadržaja za I razred gimnazije svih smjerova za predmet Latinski jezik*, Ministarstvo Prosvjete i kulture Republike Srpske juni 2011. godine;

4) na međunarodnom seminaru: *Rodna pitanja i akademska zajednica: razmjena iskustava Španije i Bosne i Hercegovine*, Banja Luka, 13. maj 2011. godine;

5) na projektu: *Modernizacija nastavnih sadržaja za II rezred gimnazije svih smjerova za predmet Latinski jezik*, Ministarstvo Prosvjete i kulture Republike Srpske juni 2012. godine.

d) Prikazi knjiga:

1) *Celovit pregled razvoja: Gramatika latinskog jezika* (dr Bojana Šijački-Manević), Radovi 1 (Banja Luka 1998) 319-322;

2) *Gramatika grčkog jezika*, (dr Bojana Šijački-Manević), Radovi 4 (2001) 281-285;

3) *Antička strujanja*, (Antička i srpska retorika, dr Vojislav Jelić), Krajina, 1-2, (2002) 198-200;

Vidljivo je iz navedenih činjenica, kako školovanja i stručnog usvršavanja, tako i iz naučnih i stručnih radova, da je mr Sanja Ljubišić podobna kandidatkinja za izradu doktorske disertacije.

2. Značaj i naučni doprinos istraživanja

Samim naslovom ove doktorske disertacije: *Filološke i metodičke vrijednosti udžbenika latinskog jezika u Bosni i Hercegovini od 1918. do 1941. godine* naznačeni su predmet, cilj i značaj istraživanja. Unutar svakog pojma iz naslova nalazi se unutrašnji sadržaj koji zahtijeva posebno vrlo zahtjevno naučno istraživanje. Predmet našeg istraživanja će biti filološke i metodičke vrijednosti udžbenika latinskog jezika stavljenih u istorijski kontekst obrazovnog sistema Bosne i Hercegovine u okviru Kraljevine SHS, a kasnije Kraljevine Jugoslavije. Kompleksnost školstva Bosne i Hercegovine pomenutog

perioda je nemoguće posmatrati izdvojeno i parcijalno, ono nalaže ozbiljan i sveobuhvatan naučni pristup u cjelokunom školskom sistemu Kraljevine SHS, kao i Kraljevine Jugoslavije. Politički život novonastale države i njeno uređenje se direktno odražavalo kroz obrazovno-vaspitni proces čiji su nam pokazatelji broj i vrste škola, korištene knjige i udžbenici, zajednički nastavni planovi i programi kao i doneseni zakoni koji su se ticali školstva. Kroz sva ta nastojanja oko unapređenja školstva vidljiva je prosvjetna politika novonastale države. Obrazovni sistem Bosne i Hercegovine samo je jedan segment koji se može sagledati i shvatiti jedino u okviru obrazovnog sistema Kraljevine Jugoslavije sa kratkim osvrtom na naslijeđeni sistem školstva iz perioda Austrougarske. Vremenske i prostorne granice ove disertacije, koja se odnosi na Bosnu i Hercegovinu u periodu od 1918. do 1941. godine, vezane su direktno za sav društveno-politički život Kraljevine SHS, i Kraljevine Jugoslavije. Bosna i Hercegovina je u novonastalu državu ušla poslije propasti Austrougarske monarhije. Nakon ujedinjenja i nastanka Kraljevine SHS 1918. godine Bosna i Hercegovina je zadržala neke elemente i oblike autonomnosti. Ujedinjenjem Odbor Narodnog vijeća prestaje sa radom, ali Narodna vlada za BiH nastavlja sa radom do 1919, kad se preimenuje u Zemaljsku vladu. Uredbom o podjeli zemlje na oblasti, a potom i Zakonom o oblasnoj i sreskoj samupravi iz 1922. godine Kraljevina SHS podijeljena je na 33 oblasti (županije). Nakon nove upravne podjele administrativno-upravne jedinice u BiH automatski postaju oblasti: Sarajevska, Tuzlanska, Vrbaska, Travnička, Bihaćka i Mostarska. Te pokrajine su imale značajnu autonomiju do 1924. godine (Pokrajinsku upravu za BiH), a potom dolazi do centralizacije vlasti sa sjedištem u Beogradu. Šestojanuarskom diktaturom 1929. godine Kraljevina SHS mijenja ime u Kraljevinu Jugoslaviju, a njena teritorija je podijeljena na devet banovina. Teritorija Bosne i Hercegovine protezala se u četiri banovine: Drinsku, Vrbasku, Primorsku i Zetsku. U periodu od 1918. do 1929. godine izvršena je suštinska, sadržajna i formalna reorganizacija školstva i sprovedena prosvjetna politika koja je odgovarala novoj državi i novom vremenu. Obrazovni sistem je koncipiran na zajedničkoj programskoj osnovi i uklonjeno je sve naslijeđeno iz ranijeg perioda što nije odgovaralo Kraljevini SHS (Kraljevini Jugoslaviji) i njenoj prosvjetnoj politici. Ovom se disertacijom napokon otvara i to golemo polje istraživanja obradom udžbenika latinskoga jezika korištenim u nastavnom procesu od 1918. do 1941. kada su se dogodile korjenite promjene na društveno-političkom i kulturnom planu što se direktno odrazilo i na školstvo. Austrougarski školski sistem postupno se zamjenjivao novim Kraljevine SHS i Kraljevine Jugoslavije. Obrazovni sistem je bio pod jurisdikcijom Ministarstva Prosvete u Beogradu koje propisuje jedinstvene nastavne planove i programe za sve nastavne predmete, te šk. 1924/25. g. dolazi do unifikacije školstva i obrazovanja. Tada najveću pažnju Ministarstvo prosvete polaže na osavremenjavanju nastavnog procesa za koji su bili neophodni udžbenici. Sve škole u Bosni i Hercegovini su potpadale pod Ministarstvo Prosvjete – Odjeljenje za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu, koje je osnovano 1919. godine u Sarajevu, pri Pokrajinskoj vladi.

Latinski jezik se učio u gimnazijama koje su se dijelile na klasične i realne, kao i na državne i konfesionalne gimnazije. Bosanskohercegovačke gimnazije u kojima se učio latinski jezik bile su slijedeće: I i II realna gimnazija u Sarajevu, I i II državna ženska realna gimnazija u Sarajevu, Šerijatska gimnazija u Sarajevu, Državna realna gimnazija u Banjoj Luci, Državna ženska realna gimnazija u Banjoj Luci, Državna realna gimnazija u Bihaću, Državna realna gimnazija u Mostaru, Državna realna gimnazija u Tuzli, Državna

realna gimnazija u Prijedoru, Državna realna gimnazija u Bijeljini, Državna realna gimnazija u Trebinju. Gimnazije u Prijedoru, Bijeljini i Trebinju prvobitno su bile niže, a kasnije izrastaju u više gimnazije. Konfesionalne gimnazije bile su: Franjevačka gimnazija u Visokom, Franjevačka gimnazija na Širokom Brijegu, Nadbiskupska velika gimnazija u Travniku. Ove pomenute gimnazije dobile su pravo javnosti, a samim tim su se obavezale na rad po zajedničkim planovima i programima i udžbenicima propisanim od strane države. U klasičnim gimnazijama latinski jezik se učio od IV do VIII razreda sa po 5 časova nedjeljno u svakom, ukupno 25 časova, a u realnim gimnazijama učio se od V do VIII razreda sa po 4 časa nedjeljno u svakom razredu, ukupno 16 časova, o čemu nam svjedoči nastavni plan za gimnazije iz 1923. godine. Nastavni plan gimnazija realnog smjera iz 1929. godine nam pokazuje da se latinski učio po 4 časa u V i VI razredu, a po 3 časa u VII i VIII, ukupno 14 časova. Nastavni plan šerijatske gimnazije u Sarajevu, nakon izjednačavanja 1930/31. godinu pokazuje da se isti predmet učio po 4 časa u V i VI, a po 3 časa u VII i VIII razredu, ukupno 14 časova. Iz nastavnog plana iz 1922. godine konfesionalnih gimnazija, koje su bile klasične gimnazije, vidimo da se latinski učio od I do VIII razreda i to u I, II, V, VI i VIII po 5 časova, a III, IV i VII po 4 časa, ukupno 37 časova. Nastavni plan konfesionalnih gimnazija nakon ujednačavanja nastavnih planova i programa iz 1930/31. godine nam pokazuje da je došlo do podjele na klasična odjeljenja i realno-gimnazijska, pa u skladu sa tim se i različito izučavao latinski jezik. U klasičnim odjeljenjima se učio od I do VIII razreda (I, V, VI razred sa po 5 časova; II, III, IV, VII i VIII sa po 4 časa), ukupno 35 časova, a u realno gimnazijskim odjeljenjima se učio od V do VIII razreda (V i VI razred sa po 4 časa, a VII i VIII sa po 3 časa), ukupno 14 časova. Jedinstven nastavni plan za sve gimnazije u Kraljevini Jugoslaviji konačno je sproveden šk. 1930/31. godine. Taj nastavni plan nije mijenjan sve do šk. 1940/41. godine.

Iako je bio isti nastavni plan duže vremena, za učenje latinskoga jezika upotrebljavani su mnogi udžbenici, što jasno govori da se neprestano nastojalo oko usavršavanja priručnika za što lakše i efikasnije usvajanje znanja iz tog nastavnog predmeta. Na osnovu istraživanja došli smo do podataka da su kroz to vrijeme u BiH za učenje latinskog jezika upotrebljavana čak 63 udžbenika, i svi su bili odobreni od strane Ministarstva Prosvete i korišteni u gimnazijama. Osnovna građa koja će se naučno obraditi u ovoj doktorskoj disertaciji jesu ta 63 udžbenika, što bi iznosilo oko 12 000 stranica teksta pored mnoštva popratnih dokumenata, zakona i propisa koji su određivali politiku i sistem školstva. Na osnovu nastavnih planova i fonda časova, kao i velikog broja udžbenika za taj predmet može se izvesti zaključak o kvaliteti nastave, metodama prenošenja znanja učenicima, zatim same ozbiljnosti nastave i davanju značaja u izučavanju latinskog jezika u tadašnjim školskim sistemima. U disertaciji će se detaljno istražiti svi ti pomaci i nastojanja oko što jednostavnijega i efektivnijega prezentiranja sadržaja toga nastavnog predmeta. Rezultati istraživanja biće pouzdan pokazatelj kako danas u prenatrpanim nastavnim planovima gimnazija na najbolji način pružiti učenicima nužna znanja latinskog jezika prvenstveno izradom srednjoškolskog udžbenika u skladu sa razvojem lingvistike.

Značaj ovog istraživačkog rada bio bi u tome što on participira u istoriji bosanskohercegovačke i jugoslovenske prosvjete i kulture, premda je to samo dio velikog obrazovnog sistema. Tema ove disertacije je prostorno, vremenski, sadržajno i problemski cjelovita i posmatrana je u širem istorijskom kontekstu i kao takva nam daje

opšti uvid sa stanovišta istorijske, filološke i pedagoške nauke. Niko prije nije istraživao udžbenike latinskog jezika koji su bili upotrebljavani u školama BiH u naznačenom periodu, pa zbog toga niko nije mogao ni pomisliti da se kroz to vrijeme upotrebljavalo tako mnogo udžbenika za učenje latinskog jezika. Glavni značaj istraživanja bio bi da se sagledaju i kritički ocjene udžbenici latinskog jezika, njihove filološke i metodičke vrijednosti. Potom, da se stvori odgovarajući uvid u ciljeve i zadatke, metode i sredstva korištena za izvođenje nastave latinskog jezika i ocjeni njegova uloga u razvoju školstva BiH, sagledano u širem kontekstu prosvjetne politike Kraljevine Jugoslavije. Istraživanjem ove problematike bismo utvrdili i ocijenili dinamiku izvođenja nastave pomenutog predmeta unutar školskog sistema BiH, sagledali i ocijenili probleme vezane za nastajanje udžbenika latinskog jezika koji je nasušna potreba. Stvorio bi se uvid u karakter i značaj kao i uticaj austrougarskog naslijeđa na prosvjetnu politiku BiH i na razvoj obrazovnog sistema nakon ujedinjenja. Rasvjetlili bi se problemi vezani za školsko zakonodavstvo što je imalo direktnog uticaja na nastavne planove i programe, kao i na udžbenike odobrene za upotrebu od Ministarstva Prosvete u Beogradu. Utvrdila bi se organizacija, struktura i sadržaj udžbenika latinskog jezika da li i u kojoj mjeri su pratili nastavne programe. Tema je u tom segmentu potpuno neistražena, pa bi bila veoma korisna i svojim objavljivanjem bi dala doprinos današnjoj nauci. Naučni doprinos bi bio u teoriji analize sadržaja uopšte, doprinos u rješavanju problema metodologije naučnog istraživanja udžbenika, koja podrazumjeva analizu, kritiku i izradu udžbenika. Upotrijebljeni metodološki postupak naučne analize udžbenika latinskog jezika mogao bi poslužiti kao obrazac za analizu udžbenika ostalih školskih predmeta budućim istraživačima. Umanjile bi se poteškoće u izboru i izradi dobrih udžbenika, jer bismo ovim istraživanjem došli do objektivnih pokazatelja kvaliteta udžbenika na osnovu kojih bi se stvorila mjerila za vrednovanje udžbenika pojedinih predmeta.

Cilj je istražiti kako se, u kojoj mjeri i u kojim sve bosanskohercegovačkim školama učio latinski jezik, kao i po kojim udžbenicima u periodu od 1918. do 1941. godine. U prvom redu cilj je istražiti i utvrditi koje su to **filološke vrijednosti** pomenutih udžbenika koji se odnose na fonetiku, fleksiju, tvorbu riječi, sintaksu. Istraživanje će biti fokusirano na uočavanje jezičkih odnosa, gramatičkih pravila i primjera, na opis sintakse, te upotrebu stručne terminologije. Ova doktorska disertacija podrazumjeva kvantitativnu i kvalitativnu analizu sadržaja udžbenika. Pri analizi sadržaja vodiće se računa o sadržajno-tematskom nivou teksta, kao i vrsti tekstova i izboru tema s obzirom na njihovu važnu ulogu u razvijanju kognitivnih i stvaralačkih sposobnosti učenika. Uz filološke vrijednosti cilj je istražiti i metodičke vrijednosti udžbenika. **Metodičke vrijednosti** bi se odnosili na struktura udžbenika i užbeničkih jedinica, način uvrštanja udžbeničkih jedinica u cjelinu, kao i naslovljavanje tematskih cjelina. Pitanja i zadaci su još jedan aspekt koji nam pokazuje da li i u kojoj mjeri užbeničke jedinice slijede ili ne slijede strukturu nastavnog procesa. Obimnost udžbeničkog gradiva i njihova usmjerenost prema učeniku je takođe važan metodički aspekt za izradu što boljih udžbenika. Ne treba zanemariti ni autora udžbenika i njegovo obraćanje učeniku na početku i na kraju udžbenika kao i drugi indirektni oblici obraćanja koji se ubrajaju u metodičke vrijednosti udžbenika. Kritičkom analizom dobiće se poptuna slika kako su u to doba bili koncipirani udžbenici latinskog jezika, ko su im bili autori, šta su iz antičke kulture i civilizacije preferirali pored samog latinskog jezika (tj. morfologije i sintakse), te koliko su njihovi udžbenici bili u skladu sa savremenim im lingvističkim stajalištima i metodama.

Analizom udžbenika latinskog jezika iz pomenutog perioda otkriće se metode, postupci i pravila na osnovu kojih su ti udžbenici bili sastavljeni i koji je bio njihov doprinos nastavi latinskog jezika. Takođe, ovo istraživanje će nam omogućiti da sagledamo kakav je bio odnos tih udžbenika prema udžbenicima stranih jezika i koliko oni, posmatrani iz današnje perspektive, zaostaju za lingvistikom. Specifičnost latinskog jezika u odnosu na druge je što on nije govorni jezik, što određuje i posebnost metodike nastave latinskog jezika. Analizom udžbenika želimo sagledati kakav je bio obrazovno-vaspitni cilj, nastavno gradivo i nastavne teme koje su obrađivane i kakva su stvarna znanja na osnovu njih stečena za život. Želimo utvrditi kakvi su ti udžbenici u odnosu na današnje udžbenike latinskog jezika.

Istorijom školstva u BiH od 1918. do 1941. su se bavili mnogi autori, ali niko se od njih nije bavio problemima latinskog jezika i njegovim udžbenicima datog perioda i zato je veoma korisno obraditi ovu temu. Na osnovu ovog rada bi se otvorila mogućnost za što boljim sastavljanjem budućih udžbenika i nastavnog programa koji čine temelj nastave latinskog jezika.

Pregled istraživanja:

Naučno istraživanje udžbenika latinskog jezika korištenim u BiH od 1918. do 1941. biće sagledano kroz prizmu istorije školstva tog perioda. Tako će se lakše moći pratiti nastavni proces latinskog jezika i utvrditi da li su propisani udžbenici pratili nastavni program. Naučnim opisivanjem ovog procesa govorićemo o latinskom jeziku, njegovoj ulozi i značaju kroz vijekove i njegovoj održivosti do danas, tj. o latinskom jeziku kao temelju humanističkog obrazovanja, bez kog ne može ni moderna nauka. Istraživanje će se temeljiti na udžbenicima latinskog jezika koji su korišteni u bosanskohercegovačkim školama u pomenutom periodu. Osim taksativnog navodjenja naslova i autora, biće izvršena analiza svakog pojedinog udžbenika. Naučnim opisivanjem i analizom svakog udžbenika latinskog jezika iz ovog perioda formiralo bi se naučno i kritičko mišljenje u vezi samih udžbenika, njihovih autora, ali i nastavi latinskog jezika u gimnazijama, klasičnim i realnim. Kako se iz samog naslova da zaključiti, metodologija naučnog istraživanja udžbenika biće sprovedena sa tri aspekta: istorijskog, lingvističkog i didaktičkog. Osim istorijskog pregleda zadatih okvirnih granica, vremenskih (1918 – 1941) i teritorijalnih (BiH unutar Kraljevine SHS, Kraljevine Jugoslavije), biće istraženi filološki i metodički aspekti samih udžbenika.

Na osnovu sakupljene građe udžbenici bi se mogli podijeliti u tri skupine: *gramatike*, *vježbanke* i *čitanke*. *Gramatike* namjeravamo analizirati pojedinačno od sadržaja, rasporeda gramatičke građe, načina izlaganja do korištene stručne terminologije. Zatim će se dati naučni opis terminologije korištene u udžbenicima, tj. da li je inovativna ili slijedi gramatičku tradiciju (tj. da li je zastarjela) i njenoj relaciji s novijim tendencijama u savremenoj opštoj lingvistici i neofilološkim gramatikama. Izvršićemo poređenje korištenih gramatika, kako bi se moglo utvrditi do koje su mjere jedni autori podražavali druge u samim koncepcijama udžbenika, ali i u gramatičkim primjerima. *Vježbanke* će se posebno analizirati vodeći računa da li su vježbe u njima pratile gramatičke cjeline iz samih gramatika i koliko se značaj pridavao određenom gradivu i koje se gradivo donekle zanemarivalo. Takođe bismo analizom istih prikazali koji su to oblici vježbi (prevođenje

pojedinih rečenica s latinskog na maternji koje sadrže određeno gramatičko pravilo, ili prevođenje u obrnutom pravcu s maternjeg na latinski, gdje se treba voditi računa ne samo o gramatičkom pravilu, već i o vokabularu; popunjavanje praznog dijela rečenice, što iziskuje gramatičko znanje i prevodilačku vještinu, kao i vještinu uočavanja traženog itd.). Osim strukture samih vježbi, skrenuće se pažnja i na njihov sadržaj (da li su rečenični primjeri preuzeti iz nekih književnih djela direktno i u svom izvornom obliku ili je autor iste preuzimao i prilagođavao zahtjevima određenih gramatičkih pravila ili je sam sastavljao takve primjere). Prema vježbankama za pojedine razrede pratiće se težina gradiva, njegova raspodjela i srazmjernost. Posebno će se analizirati svaka vježbanka autora za pojedine razrede, a potom će se komparativnom metodom doći do zaključaka na koji je način svaki od njih postigao željeni cilj usvajanja i ponavljanja gramatičkih pravila. *Čitanke* će u ovom radu takođe biti obradjene pojedinačno po razredima i autorima, a na kraju i uporedno po grupama autora. Analiza čitanki je važna zbog izbora književnih tekstova, izbora pojedinih pisaca, obrade pojedinih književnih rodova, kao i stavljanje akcenta na pojedine periode u istoriji Rimskog carstva. Sadržaj čitanki daje nam sliku o lektiri koja je čitana po propisanim nastavnim programima. Izabrani književni tekstovi govore ne samo o stilu pisca, već iz njih saznajemo mnoštvo podataka o kulturi i civilizaciji antičkog svijeta i njihovom životu, radu i načinu mišljenja. Mlad čovjek kroz njih usvaja vrijednosti i mudrosti života, obrazuje se i širi svoje intelektualne horizonte. Budući da je važan izbor samih pisaca i njihovih djela, obratiće se posebna pažnja na vrste književnih tekstova, koliko je proze i koliko je poezije, koja tematika je obrađena u njihovim djelima i zašto su baš pojedini pisci i pojedina djela našla svoje mjesto u čitankama. Na isti način biće obrađeni pomoćni udžbenici i nastavna sredstva korištena u nastavi latinskog jezika.

Materijal koji će nam služiti kao osnova pri izradi rada su na prvom mjestu udžbenici latinskog jezika korišteni u srednjim školama BiH u periodu 1918. do 1941. godine, bez obzira na autora, godinu i mjesto izdanja. To su udžbenici koji su bili odobreni za upotrebu od strane Ministarstva prosvete Kraljevine Jugoslavije i oni broje 63 udžbenika, oko 12 000 stranica teksta. Mjesta izdanja tih udžbenika su Sarajevo, Beograd, Zagreb, a godine izdanja su velikog raspona, iz čega izvodimo zaključak o njihovoj velikoj vremenskoj i prostornoj upotrebi. Spisak svih udžbenika biće dostavljen u prilogu ovog izvještaja. Sekundarni materijal će nam biti školski izvještaji i Školski glasnici, koji kasnije mijenjaju ime u Prosvetni glasnik. Arhivska građa koja se odnosi na ovu tezu su i propisi Ministarstva prosvete: uredbe, naredbe, ukazi, zabrane, odluke, upustva, propisi, pravila, nastavni planovi i programi i odredbe koje se odnose na odobrene udžbenike. I na kraju tu je i literatura koja se odnosi na dati period i na samu temu istraživačkog rada. Prilikom izrade doktorske teze biće korištena arhivska građa iz Arhiva BiH i Historijskog arhiva Sarajevo, Zemaljskog muzeja Sarajevo, Arhiva Jugoslavije, Arhiva Republike Srpske u Banjoj Luci. Sva ostala potrebna literatura biće korištena iz bibliotečkih fondova Univerzitetske biblioteke u Sarajevu, Univerzitetske biblioteke u Beogradu, Narodne i univerzitetske biblioteke u Banjoj Luci, Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, te specijalnih biblioteka koje posjeduju odjeljenja klasične filologije na filozofskim fakultetima u Beogradu, Zagrebu, Sarajevu i drugdje.

Metoda istraživanja u ovoj disertaciji prvenstveno je analitičko-deskriptivna jer će se ponajviše baviti opisom i analizom upotrebljavanih udžbenika (gramatika, vježbenica, čitanki) kako bi se stekao uvid u njihovu strukturu, jezik, sadržaj, primjerenost cilju i uzrastu kao i korištenu stručnu terminologiju u njima. Osim deskripcije i analize koristiće se metod komparacije, valorizacije i klasifikacije. Upoređivanje datih udžbenika i njihova klasifikacija po težini i raspodjeli određenog gradiva. Tako će se moći izvesti pouzdani zaključci koje su to konstantne cjeline iz fonetike, morfologije i sintakse latinskog jezika bile zastupljene u učenju tog jezika, a što bi se moglo smatrati varijantama i svojevrsnim dopunama. Metodologijom naučnog istraživanja udžbenika utvrdili bismo njihove, gore pomenute, filološke i metodičke vrijednosti.

Očekivani rezultati: Predložena tema se bavi filološkim i metodičkim istraživanjem udžbenika latinskog jezika korištenim u Bosni i Hercegovini od 1918. do 1941. godine, koja do sada nije istraživana. Većina naučnika se bavila ovim periodom, ali sa društveno-istorijskog, ekonomskog, vojnog i drugog aspekta. Niko nije ulazio u problem i detaljnija istraživanja srednjoškolskih udžbenika, a pogotovo ne onih za učenje latinskog jezika spomenutoga perioda. Ova doktorska disertacija trebalo bi da otkrije korištene udžbenike, utvrdi bitne filološke i metodičke aspekte svakog, stvori potpuniji uvid u njihove sadržaje i predoči sve naučno vrednovane faktore koji su uticali na izradu udžbenika latinskog jezika, kao i na dugotrajnost njihove upotrebe u procesu nastave. Rezultati do kojih bismo došli, a koji bi se odnosili na filološke i metodičke vrijednosti udžbenika latinskog jezika, omogućili bi nam da ih lakše klasifikujemo prema težini, obimu, prikladnosti uzrastu i izvrsnosti, te povežemo i uporedimo sa drugim istim i sličnim, a zatim da dobijene naučne podatke iz njih kao rezultate predstavimo naučnoj javnosti.

3. Ocjena i prijedlog

Mr Sanja Ljubišić je završila studij klasične filologije u četvorogodišnjem trajanju i postdiplomski studij na Odeljenju za klasične nauke Filozofskoga fakulteta Univerziteta u Beogradu, te izradivši i odbranivši magistarski rad stekla zvanje magistra. Provela je godinu dana na stručnom usavršavanju na McGill University u Montrealu (Kanada). Ima objavljena četiri naučna rada, zatim objavljena četiri stručna rada, tri prikaza, a učestvovala je na tri projekta i jednom okruglom stolu uvijek s priložima. Svi njeni naučni, stručni radovi i prikazi knjiga su iz područja prijavljene teme. Višegodišnjim radom kao asistentkinja i viša asistentkinja za predmete latinskog jezika (raznih nivoa učenja) i grčkoga jezika, koristeći pri tom veći broj udžbenika, stekla je iskustvo nastavnika, a sve to joj olakšava naučno istraživanje, njegovu eksplikaciju i donošenje ispravnih zaključaka. Iz toga proizlazi ocjena da je podobna kandidatkinja za izradu doktorske disertacije.

Izborom složenog, naučno, praktično i društveno relevantnog predmeta proučavanja, koji još uopšte nije istraživan, njegovim teorijskim zasnivanjem i razvijanjem tematski prikladnog metodološkog koncepta empirijskog istraživanja (sa značajem, ciljem, zadacima, hipotezama, metodama i postupcima obrade podataka,

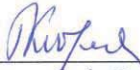
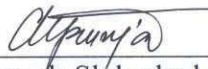
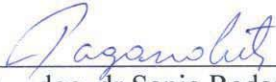
dinamikom i organizacijom istraživanja) dokazala je posjedovanje odgovarajućega nivoa teorijskih i metodoloških kompetencija za naučnu obradu prijavljene teme i nezaobilazan doprinos razvoju usvajanja klasičnih nauka posebno za izradu adekvatnog nastavnog plana i udžbenika za učenje latinskog jezika, kako u srednjim školama, tako i za fakultetsku nastavu. Komisija se slaže u ocjeni da je tema "FILOLOŠKE I METODIČKE VRIJEDNOSTI UDŽBENIKA LATINSKOG JEZIKA U BOSNI I HERCEGOVINI OD 1918. DO 1941. GODINE" podobna za izradu doktorske disertacije.

Zato imamo čast i zadovoljstvo da predložimo Nastavno-naučnom vijeću Filološkog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci da odobri izradu ove doktorske disertacije.

Komisija predlaže da se za mentora imenuje prof. dr Pavao Knezović.

Zagreb, 19. 04. 2013

ČLANOVI KOMISIJE:

1.
_____
1. prof. dr Pavao Knezović, predsjednik
2.
_____
2. doc. dr Slobodanka Prtija, član
3.
_____
3. doc. dr Sanja Radanović, član